

I. Въведение

Целта на настоящите бележки е да се направи обобщение на основните разпоредби в областта на международното право и извадки от Устава на Международното движение на Червения кръст и Червения полумесец, които се отнасят до:

- а) създаването на признато и надлежно упълномощено национално дружество;
- б) използването на емблемата червен кръст или червен полумесец.

II. Относно създаването на национално дружество

На територията на която и да е държава може да съществува само едно национално дружество на Червения кръст или Червения полумесец. Това се потвърждава от основните принципи на Международното движение на Червения кръст и Червения полумесец.

Принципът „Единство“: На територията на която и да е страна може да съществува само едно дружество на Червения кръст или Червения полумесец. То трябва да е достъпно за всички и да осъществява своята хуманитарна дейност на цялата ѝ територия.

Условията за създаването и признаването на едно национално дружество са изложени в Устава на Международното движение на Червения кръст и Червения полумесец (чл. 4), който е одобрен от държавите-страни по Женевските конвенции чрез механизма на международните дипломатически конференции и чрез Женевските конвенции от 1949 г. и техните Допълнителни протоколи от 1977 г. (вж. Първата Женевска конвенция – чл. 26, чл. 44, и Допълнителен протокол I – чл. 17, чл. 81.2).

Отговорностите на държавата в това отношение са описани в чл. 2 на Устава на Международното движение на Червения кръст и Червения полумесец, както и в чл. 1, общ за четирите Женевски конвенции от 1949 г.

В България съществува национално дружество, чиито права и задължения са регламентирани от българското правителство чрез специален закон, приет от 37-то Народно събрание на 15 септември 1995 г., съгласно който „Българският Червен кръст е единственото национално дружество на Червения кръст в България“.

Въпросното национално дружество – Българският Червен кръст, е надлежно признато от Международното движение на Червения кръст и Червения полумесец, с всички права и задължения, произтичащи от това признаване.

III. Относно използването на емблемата червен кръст или червен полумесец

Използването на емблемата червен кръст или червен полумесец е регламентирано от:

а) Женевските конвенции от 1949 г. и техните Допълнителни протоколи от 1977 г. (в частност Първата Женевска конвенция – чл. 38, чл. 39, чл. 44, чл. 53, чл. 54; Допълнителен протокол I – чл. 38; Допълнителен протокол II – чл. 12);

б) Устава на Международното движение на Червения кръст и Червения полумесец и резолюциите на Международната конференция на Червения кръст (вж също Правилника за използване на емблемата червен кръст или червен полумесец от националните дружества, приет от XX Международна конференция на Червения кръст (Виена, 1965 г.) и ревизиран от Съвета на делегатите (Будапеща, 1991 г.);

в) Закона за Българския Червен кръст и Устава на Българския Червен кръст.

Всяко нейно използване извън горепосочените норми представлява злоупотреба с емблемата и следва да бъде обект на санкции от страна на държавата.

ПРАВНА СПРАВКА

1. Женевски конвенции за защита жертвите на войната

Женевска конвенция от 12 август 1949 г. за подобряване участва на ранените и болните в състава на въоръжените сили при бойни действия по суша (**ЖК I**)

ЖК I – чл. 26 (Персонал на дружествата за оказване на помощ):

Персоналът на националните дружества на Червения кръст и на други доброволни дружества за оказване на помощ, надлежно признати и упълномощени от своите правителства, който може да бъде използван за същите функции както персонала, посочен в чл. 24, ще се ползва от същата степен на закрила както споменатия персонал, ако се подчинява на военните закони и правилници.

Всяка високодоговаряща страна е задължена да съобщи на другата в мирно време, при започването или по време на военните действия, но във всеки случай преди да им е възложила действителното изпълнение на каквито и да било задачи, наименованията на дружествата, които тя е упълномощила да оказват съдействие под нейна отговорност на постоянната медицинска служба при собствените ѝ въоръжени сили.

ЖК I – чл. 38 (Емблема на конвенцията):

От почит към Швейцария хералдичният знак, състоящ се от червен кръст на бял фон и образуван от разместването на цветовете на федералното знаме, се запазва като емблема и отличителен знак на медицинските служби на въоръжените сили.

За страните, които вече използват като отличителен знак червен полумесец или червен лъв и слънце на бял фон вместо червен кръст, тези емблеми също се признават по смисъла на настоящата конвенция.

ЖК I – чл. 39 (Употреба на емблемата):

Под контрола на компетентните военни власти, емблемата трябва да бъде изобразена върху използваните от медицинската служба флагове, отличителни наръкавни ленти и оборудване.

ЖК I – чл. 44 (Ограничения в употребата на емблемата. Изключения):

С изключение на случаите, посочени в следващите алинеи на този член, емблемата червен кръст на бял фон и думите „Червен кръст“ или „Женевски кръст“ не могат да бъдат използвани в мирно време или по време на война по друг начин, освен за да обозначават или да защитават санитарните формирования, медицинските заведения, персонала и оборудването, закриляни по силата на настоящата конвенция и на други конвенции, с които се уреждат подобни въпроси. Същото ще се прилага и по отношение на емблемите, посочени в ал. 2 на чл. 38, за страните, които ги използват. Националните дружества на Червения кръст и другите дружества, посочени в чл. 26, ще имат право да ползват отличителната емблема, която им обезпечава закрилата на конвенцията, само в рамките на разпоредбите на тази алинея.

Освен това националните дружества на Червения кръст (Червения полумесец) могат в мирно време, в съответствие с националното си законодателство, да ползват името и емблемата на червения кръст и за други свои дейности, които са съобразени с принципите, установени от международните конференции на Червения кръст. Когато те осъществяват тези други дейности по време на война, условията за ползване на емблемата трябва да са такива, че тя да не може да бъде считана за емблема, осигуряваща закрилата на конвенцията; емблемата ще трябва да има относително малки размери и не може да бъде изобразявана върху отличителни наръкавни ленти или да бъде поставяна върху покривите на сгради.

Международните организации на Червения кръст и техният надлежно упълномощен персонал имат правото да ползват по всяко време емблемата червен кръст на бял фон.

По изключение, в съответствие с националното законодателство и с изричното разрешение на съответното национално дружество на Червения кръст (Червения полумесец), емблемата на конвенцията може да се употребява в мирно време за обозначаване на превозни средства, които се използват като линейки, и за обозначаване местонахождението на санитарни пунктове, предназначени изключително за оказването на безплатна помощ на ранени или болни.

ЖК I – чл. 53 (Злоупотреба с емблемата):

Използването от частни лица, търговски или обществени дружества и държавни или частни фирми или предприятия – извън онези, които имат право на това по силата на настоящата конвенция, на емблемата или наименованието “Червен кръст” или “Женевски кръст”, или на каквито и да било знаци или наименования, които са тяхна имитация, е забранено по всяко време независимо от целта на тази употреба или от началната ѝ дата.

Поради почитта, оказана на Швейцария с приемането на цветовете на федералното ѝ знаме в разместен вид, и поради объркването, което би могло да възникне между герба на Швейцария и отличителната емблема на конвенцията, по всяко време е забранено използването от частни лица, дружества или фирми на герба на Швейцарската конфедерация или на какъвто и да е друг знак, който е имитация на този герб, както като фабрична или търговска марка или част от такива марки, така и с цели, противоречащи на търговската почтеност, или при обстоятелства, които биха могли да наранят швейцарското национално чувство.

Високодоговарящите страни обаче, които не са били обвързани с Женевската конвенция от 27 юли 1929 г., могат да дадат на лицата и дружествата, които все още използват неправомерно посочените в ал. 1 емблеми, наименования, знаци или марки, срок, не по-дълъг от три години – считано от влизането в сила на настоящата конвенция, за да преустановят тяхното използване, с условие, докато тече този срок, употребата им по време на война да не създава впечатлението, че предоставя на ползвателите им закрилата на настоящата конвенция.

Забраната, залегнала в първата алинея на този член, се отнася също така до неправилната употреба на предвидените в ал. 2 на чл. 38 отличителни емблеми и наименования, без да влияе на права, придобити въз основа на предишна употреба.

ЖК I – чл. 54 (Предотвратяване на злоупотреба):

Високодоговарящите страни са задължени да вземат необходимите мерки, ако законодателството им не ги е предвидило, за предотвратяване и възпиране, по всяко време, на злоупотребите, до които се отнася чл. 53.

2. Допълнителен протокол от 8 юни 1977 г. към Женевските конвенции от 12 август 1949 г., отнасящ се до защитата на жертвите при международни въоръжени конфликти (ДП I)

ДП I – чл. 17.1:

Гражданското население трябва да зачита ранените, болните и претърпелите корабкрушение лица, дори ако те принадлежат към противниковата страна, и не бива да извършва спрямо тях никакъв акт на насилие. Гражданското население и дружествата за оказване на помощ, като например националните дружества на Червения кръст (Червения полумесец), трябва да получават разрешение, включително по собствена инициатива, да прибират и да се грижат за ранените, болните и претърпелите корабкрушение лица дори в областите, където е извършено нашествие или които са окупирани. Никой не може да бъде увреждан, преследван по съдебен път, осъждан или наказван заради такива хуманни действия.

ДП I – чл. 81.2:

Участващите в конфликта страни са задължени да осигуряват на своите съответни организации на Червения кръст (Червения полумесец) необходимите улеснения, за да могат те да осъществяват своята хуманитарна дейност в полза на жертвите на въоръжени конфликти в съответствие с разпоредбите на конвенциите и на настоящия протокол и с основните принципи на Червения кръст, формулирани от Международните конференции на Червения кръст.

3. Допълнителен протокол от 8 юни 1977 г. към Женевските конвенции от 12 август 1949 г., отнасящ се до защитата на жертвите при въоръжени конфликти от немеждународен характер (ДП II)

ДП II – чл. 12 (Отличителна емблема):

Под ръководството на заинтересованите компетентни власти отличителната емблема червен кръст, червен полумесец или червен лъв и слънце на бял фон трябва да бъде носена от санитарния и богослужебния персонал и да бъде изобразена върху санитарните формирания и санитарните транспортни средства. Тя трябва да бъде зачитана при всички обстоятелства. Всяка нейна неправилна употреба е забранена.

4. Устав на Международното движение на Червения кръст и Червения полумесец (приет от XXV Международна конференция на Червения кръст в Женева през октомври 1986 г.)

Чл. 4. Условия за признаването на национални дружества

За да бъде признато по смисъла на чл. 5, ал. 2(б), като национално дружество, дружеството трябва да отговаря на следните условия:

1. Да е учредено на територията на независима държава, където е в сила Женевската конвенция за подобряване участието на ранените и болните в състава на въоръжените сили при бойни действия по суша.
2. Да е единственото национално дружество на Червения кръст или Червения полумесец на територията на тази държава и да се ръководи от централен орган, който единствен да е правоспособен да го представлява в отношенията му с другите компоненти на Движението.
3. Да е надлежно признато от законното правителство на своята страна въз основа на Женевските конвенции и националното законодателство като доброволно дружество за оказване на помощ, подпомагащо държавните власти в хуманитарната област.
4. Да има автономен статут, който да му позволява да функционира в съответствие с основните принципи на Движението.
5. Да използва наименованието и емблемата червен кръст или червен полумесец в съответствие с Женевските конвенции.
6. Да бъде така организирано, че да е в състояние да изпълнява задачите, определени в собствения му устав, включително подготовка в мирно време за уставните му задължения в случай на въоръжен конфликт.
7. Да осъществява своята дейност на цялата територия на държавата.
8. Да набира своите доброволни членове и щатен персонал без предпочитание по отношение на раса, пол, класа, религия или политически убеждения.
9. Да съблюдава настоящия Устав и да споделя духа на другарство, обединяващ компонентите на Движението, и да си сътрудничи с тях.
10. Да спазва основните принципи на Движението и да се ръководи в работата си от принципите на международното хуманитарно право.